

**MISTERIUM EUCHARYSTII
W ŻYCIU OSÓB KONSEKROWANYCH
materiały z Sympozjum**

Ks. Jerzy J. Kopeć CP

Duchowość i formacja eucharystyczna

Eucharystia jest najpełniejszym znakiem obecności naszego Pana w Kościele. Odczytanie tego znaku, jego zgłębianie i przyjmowanie zostawił On swoim uczniom jako dar i doświadczenie ciągłej anamnezy Jego Osoby, źródło mocy i szczyt miłości. Chrystus umiłował nas do końca i pozostał z nami, ofiarując nam nową rzeczywistość zbawienia, światło na rozproszenie ludzkich mroków, prawdę i drogę rozpoznania sensu naszej egzystencji, pokarm dla tych, którzy są ciągle w drodze, wreszcie nadzieję pełni życia, które nie będzie miało kresu.

Sprawowanie Eucharystii, wielkiej tajemnicy wiary, stanowi centrum życia chrześcijańskiego zarówno dla całej społeczności ludu Bożego, jak i dla poszczególnych jej wspólnot. W tej tajemnicy Kościół pouczonego przez Ducha Świętego stara się z dnia na dzień ją zgłębiać i pełniej nią żyć (por. EM 25).¹ Wtajemniczenie w misterium Eucharystii prowadzi bowiem ucznia Pana do wewnętrznego zjednoczenia z Chrystusem, by z Jego odkupienia czerpać "pokarm na czasie" oraz moc dla życia duchowego i pracy apostołskiej. Dlatego ci, którzy zawierzili Zmartwychwstałemu, kształtowani przez Słowo Boże i posilani przy stole Ciała Pańskiego, uczą się składać Bogu dzięki i ofiarować mu samych siebie za pośrednictwem Chrystusa, doskonaląc się z każdym dniem w zjednoczeniu z Mistrzem i między sobą (por. KL 14, 48). Dynamiczna obecność Pana wśród Jego uczniów jest zwornikiem duchowej mocy Kościoła. "W najświętszej Eucharystii zawiera się całe duchowe dobro Kościoła, a mianowicie sam Chrystus, nasza Pascha i chleb żywy, który przez Ciało swe ożywiające Duchem Świętym daje życie ludziom, zapraszając ich i doprowadzając w ten sposób do ofiarowania razem z Nim samych siebie, swojej pracy i wszelkich rzeczy stworzonych. Dlatego Eucharystię przedstawia się jako źródło i szczyt całej ewangelizacji, tak że katechumenów wprowadza się stopniowo do uczestnictwa w Eucharystii, a wierni naznaczeni już znakiem chrztu świętego i bierzmowania, włączają się całkowicie w Ciało Chrystusowe przez przyjęcie Eucharystii" (DK 5). Oznacza to, że Kościół w sprawowaniu Eucharystii odnajduje siebie i swoje posłannictwo zbawcze wobec świata budując się duchowo i stwarzając klimat do kształtowania chrześcijańskiej dojrzałości swoich członków. Dzięki charakterowi społecznemu Eucharystia staje się znakiem jedności uczniów Pana i skutecznym środkiem do wytworzenia ich autentycznej wspólnoty, opartej na duchu nowej miłości chrześcijańskiej.

1. Eucharystia źródłem i szczytem życia chrześcijańskiego

Eucharystia jest sercem życia Kościoła. Ona jest jego skarbem, źródłem jego siły i radości. W tym darze swojej Osoby Pan nasz promieniuje na całość wiary i życia swoich uczniów, oświecając ich, pobudzając, uświęcając przez Ducha i pociągając w kierunku nadziei i pewności, iż On jest ciągle z nami. To Chrystus zmartwychwstały przez dar swej obecności buduje z nas najpełniej jedną rodzinę dzieci Bożych.

Eucharystia jest "źródłem i zarazem szczytem całego życia chrześcijańskiego" (KK 11). To misterium spotkania ze Zmartwychwstałym i Jego obecność wśród swoich uczniów "oznacza i urzeczywistnia komunie życia z Bogiem i jedność Ludu Bożego przez które Kościół jest sobą. Jest ona szczytem działania, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, a równocześnie szczytem kultu, jaki ludzie w Duchu Świętym oddają Chrystusowi, a przez Niego Ojcu" (EM 5; KKK 1325). Kościół realizuje w tym sakramencie swoją posługę składania Bogu ofiary Ciała i Krwi Chrystusa, a jednocześnie wokół tego Misterium koncentruje swoją działalność zbawczą wobec ludzi i świata. Gromadząc się na liturgii eucharystycznej, uczennice i uczniowie Pana, podobnie jak apostołowie zebrani podczas Ostatniej Wieczerzy, wykonują wobec Boga najdoskonalszy akt kultu. Ta "wielka Tajemnica wiary", w której dokonuje się uświęcenie ludzi, którzy zawierzili Chrystusowi, winna być ciągle przedmiotem dziękczynienia Kościoła za dar obecności Mistrza wśród swoich uczniów, ich duchowej kontemplacji misterium Eucharystii oraz czci i miłości całego Mistycznego Ciała, jakim jest Kościół wobec swojej Boskiej Głowy.

Sięgając do tego korzenia życia chrześcijańskiego, jakim jest Eucharystia, należy podkreślić, że jej doświadczenie sprowadza się do tego, że w tym misterium wiary uczeń Pana uczestniczy w życiu Chrystusa przez identyfikację z własnym życiem. Chodzi tu bowiem o szczególne zjednoczenie z Chrystusem tworzące pełną głębi relację interpersonalną, w której przez zawierzenie Bogu i poddanie się przemieniającej się łasce Ducha Świętego człowiek uczestniczy w owocach śmierci i zmartwychwstania Chrystusa (Rz 6,3-5) i dlatego może z Apostołem Narodów powiedzieć: "Już nie ja żyję, ale żyje we mnie Chrystus" (Ga 2,20).

To przyjęcie Ducha Chrystusowego sprawia, że chrześcijanin staje się człowiekiem duchowym (spiritualis, pneumatikós), prowadzącym życie w Duchu Świętym, który ogarnia swą mocą całą egzystencję ucznia Pana. Osobowe przyjęcie Chrystusa i życie według Jego Ducha (1 Kor 2,11) niesie z sobą pełniejsze praktykowanie chrześcijańskich ideałów, wewnętrzne doświadczenie Boga i dobrowolną chęć duchowego wzrostu **2**. Kształtowanie rysów tego podobieństwa do Chrystusa jest dziełem Ducha Świętego, który urzeczywistnia czyn zbawczy i samą realizację tego zamysłu Bożego, gdy chrześcijanin karmi się Ciałem i Krwią uwielbionego Chrystusa. W obecnym etapie zbawienia na ziemi nie ma pełniejszego kontaktu z Bogiem od tego, który dokonuje się w Eucharystii. Ona jest także "szczytem działania, przez które Bóg w Chrystusie uświęca świat, a równocześnie szczytem kultu, jaki ludzie w Duchu Świętym oddają Chrystusowi a przez Niego Ojcu" **3**.

2. Pojęcie duchowości i formacji eucharystycznej

Duchowość eucharystyczna jest eklezjalną formą autentycznego życia chrześcijańskiego, które bazując na inkorporacji człowieka w Chrystusa i Kościół oraz jego napełnieniu Duchem Świętego w sakramentach chrztu i bierzmowania, znajduje u uczniów Pana swój szczyt, gdy karmią się oni Ciałem i Krwią Chrystusa we wspólnocie uczytu braterskiej, stanowiącej zadatek wiecznej komunii w powszechnym królestwie Bożym. Duchowość eucharystyczna jest procesem "całozyciowego" rozwoju i dojrzewania, który znajduje swe ostateczne wypełnienie w rzeczywistości eschatycznej. W niej realizuje się podstawowa dynamika zbawienia i kultu chrześcijańskiego skierowanego do Ojca przez Syna w jedności Ducha Świętego. Dlatego można powiedzieć, że duchowość eucharystyczna jest teofaniczna, chrystocentryczna i pneumatyczna. Jest ona zawsze personalistyczna a równocześnie wspólnotowa i eklezjalna. Kontakt z Bogiem ma bowiem charakter osobowy, choć dokonuje się we wspólnocie braterskiej **4**.

Rys indywidualny duchowości eucharystycznej opiera się na świadomości, że chrześcijanin odrodzony przez Ducha Świętego jest już człowiekiem duchowym. Jego gorliwość, wierność i dojrzałość w pracy duchowej poprzedzona oczyszczeniem z grzechu i otwarciem na Ducha Świętego może być dopełniona darem samego Boga. Chodzi tu o spotkanie nie dwu równorzędnych partnerów, ale Boga i Jego stworzenia, Nieskończonego ze skończonym, Transcendentnego Władcy z całkowicie od Niego zależnym człowiekiem. To Bóg ma zawsze inicjatywę w naszym uświęceniu, On ustalił zbawczy plan i daje łaskę dla jego realizacji. Dlatego chrześcijaństwo samo w sobie jest przede wszystkim darem, miłosierdziem i łaską bez jakiegokolwiek zasługi z naszej strony. Ta miłość Boga do człowieka uosobiła się w Chrystusie, a objawia szczególnie w Jego tajemnicy paschalnej. Aby to nachylenie się Boga ku człowiekowi mogło stać się źródłem łaski, musi również objawić się w czynie i wolnym zaangażowaniu samego człowieka. Sponuje to poddanie się działaniu Ducha Świętego, osobistą refleksję i doświadczenie swego człowieczeństwa, czyli wewnętrzne poznanie siebie oparte na włączeniu się w misterium Chrystusa. To Chrystus bowiem jako mądrość Boga i Jego mocą staje się treścią życia Jego ucznia, prawdą i drogą prowadzącą człowieka wiary do pełnienia wszystkich cnót.

Duchowość eucharystyczna oparta na osobowym spotkaniu z Chrystusem zakłada afirmację Jego prymatu w dziele ludzkiego uświęcenia oraz całkowite otwarcie się człowieka na działanie Ducha Świętego, który dopełnia dzieło Pana i "przychodzi z pomocą naszej słabości", a prowadząc nas ku pełni usprawiedliwienia, sprawia, że stajemy się "synami Bożymi" i "dziedzicami Boga, a współdziedzicami Chrystusa" (Rz 8,1-30). Duchowość eucharystyczna jest udziałem w obiektywnej tajemnicy Chrystusa, choć z drugiej strony prowadzi ona do konieczności subiektywnej postawy człowieka przez jego osobiste zaangażowanie. W przeciwnym wypadku groziłby jej czczy formalizm. Ta duchowość oparta jest na wewnętrznym spotkaniu i doświadczeniu Chrystusa przyjętego pod osłoną znaków konsekrowanego Chleba i Wina, a więc nie tylko w płaszczyźnie czysto subiektywnej, psychologicznej czy sprowadzającej się do aglomeratu myśli, uczuć, duchowych uniesień czy intelektualnej adoracji lub medytacji Boga bliskiego ludziom. W ten sposób przez spotkanie z

Chrystusem w znaku sakramentalnym chrześcijanin jest prowadzony ku rzeczywistości obiektywnej i ontologicznej, z której rodzi się i rozwija świętość człowieka. Oparta jest ona na obecności tej świętości, której sprawcą jest Duch Święty, działający w nas od chrztu i bierzmowania, a przedłużający w nas świętość Chrystusa - Głowy Mistycznego Ciała. **5**

Szukając tego fundamentu obiektywno-ontologicznego, duchowość eucharystyczna stawia nas przed koniecznością wielkiego zaangażowania subiektywnego, gdyż ten właśnie kontakt stanowi świadomą percepcję w zbawieniu Chrystusa. **6** Jest ona prawdziwym udziałem w śmierci Chrystusa i Jego zmartwychwstaniu, które wymaga od nas śmierci dla grzechu i życia w Duchu Świętym. Ten dar Chrystusa udzielany jego uczniom jest napełnieniem Duchem Świętym i faktycznym przyjęciem na wzór Chrystusa woli Ojca oraz świadomością wcielenia się w tę rzeczywistość zbawienia, która nazywa się Kościołem czyli Mistycznym Ciałem Chrystusa.

Prawa świętości, które reguluje duchowość eucharystyczna, nie bazują tylko na skłonnościach jednostki lub samym działaniu podmiotu (akty uwielbienia, medytacja, praktyki eucharystyczne itp.). Nie opierają się wyłącznie ani na prostej relacji duszy do Ducha Świętego, ani na jakimś ogólnym ukierunkowaniu osi życia chrześcijańskiego wokół relacji: "Bóg i człowiek" czy odniesieniu "Chrystus i ja". To ukierunkowanie się na Eucharystię winno być doświadczane przez człowieka wiary wielowarstwowo i wielowymiarowo. Zakłada to nieustanny proces kształcenia osoby ucznia Pana według reguły doskonałej miłości przez głęboką wspólnotę z Jezusem Chrystusem oraz poddanie całego życia Duchowi Świętemu w postawie dziecięctwa wobec Boga Ojca i ufne oddanie się Kościołowi. Istotą więc formacji eucharystycznej, którą niekiedy nazywa się wychowaniem do służby Eucharystii, jest wysiłek podejmowany przez człowieka wiary we wspólnocie Kościoła i przy jej współudziale, aby zaprawiać się w prowadzeniu życia godnego ucznia Pana i zdobywać doskonałość na miarę pełni Chrystusowej (por. 4,22 □ 24). **7**

Duchowość eucharystyczna wyrastająca z naszego udziału w tym misterium obecności Chrystusa wśród swoich uczniów nie tylko prowadzi do pełniejszego sprawowania tej tajemnicy, ale jest otwarta na niesienie jej innym przez czynną miłość. Eucharystia jako znak najwyższej miłości Chrystusa do ludzi przekształca nas na obraz i podobieństwo Chrystusa i zmierza z kolei do udzielenia Go światu. Człowiek przemieniony w Chrystusie przez spotkanie z Nim w znaku Jego Ciała i Krwi, ma z kolei przekazywać dalej Chrystusa i tym samym przedłużać Jego dzieło w świecie, by zmierzać do odnowy oblicza ziemi. Stanowi to prosty wymóg chrześcijańskiej wiary i miłości. Jest to budowanie przez Eucharystię jako miłość (agape), która stanowi serce chrześcijaństwa. Bez miłości wszystkie działania kościelne i charyzmaty służące wspólnocie byłyby nic nie znaczące. Miłość i jej świadectwo codzienne jest sprawdzianem indywidualnego i wspólnotowego życia Eucharystią. To ona "buduje Kościół" (1 Kor 8,1; Ef 4,16) i stanowi objawienie Ducha Świętego wśród uczniów Pana. Tak samo życie w Duchu Świętym objawia się wśród ludzi przez tę cechę: absolutny prymat miłości w życiu wspólnoty kościelnej. Doświadczenie Eucharystii prowadzi zawsze do objawienia i wzrostu miłości wśród tych, którzy karmią się tym darem miłości Chrystusa. **8**

3. Wspólnotowy charakter duchowości eucharystycznej

Duchowość eucharystyczna ma zawsze wymiar wspólnotowy, a ze swej istoty ma formę eklezjalnego doświadczenia. Oddaje się w niej cześć Ojcu przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym w budowanej i uświęcanej przez Ducha Pana wspólnocie Kościoła, który gromadzi się wokół jedyne go stołu jako znaku samego Chrystusa. Dlatego całość naszego życia eucharystycznego ma być skorelowana z dziełem zbawczym Chrystusa i ukierunkowana na spotkanie z Panem rozpoznawanym przez wspólnotę uczniów przy "łamaniu Chleba".

Formowane przez Eucharystię życie chrześcijańskie jest nie tylko obiektywnie zdeterminowane i regulowane zbawczym dziełem Chrystusa i jego przyjęciem przez wiarę w sercu Jego ucznia, ale określone przez doświadczenie wspólnoty braterskiej. Ten aspekt wspólnotowy i eklezjalny wyraża duchowość eucharystyczna szczególnie wtedy, kiedy chrześcijanin w sposób istotowy, a nie tylko dewocyjny odnosi się do tajemnicy Mistycznego Ciała, czyli misterium Kościoła, gdzie właśnie prawdziwy kult Chrystusa prowadzi do czci samej Głowy wspólnoty Kościoła (pietas Christi, pietas Capitis), stając się czynnością całej wspólnoty eklezjalnej (actio totius communitatis) **9**. Aspekt wspólnotowy duchowości eucharystycznej wyrasta z przeświadczenia że zanim Chrystus stanie się Oblubieńcem duszy ludzkiej, jest On już Oblubieńcem swej duchowej Oblubienicy Kościoła, ludu Bożego kierowanego przez Ducha Świętego (Rz 8,5). Rzeczywistość ludu Bożego zajmuje centralne

miejsce przy formowaniu duchowości eucharystycznej. Duchowość ta wskazuje na potrzebę coraz pełniejszego włączenia się w lud Boży pielgrzymujący do Ojczyzny niebieskiej. To zaś pielgrzymowanie do domu Ojca odbywa się we wzajemnym zjednoczeniu w Chrystusie, czyli w komunii z Chrystusem i braćmi. Eucharystia, stanowiąca pokarm pielgrzymów, daje siłę do wzajemnego pomagania sobie i znoszenia się nawzajem przy budowaniu Ciała Chrystusa (Ef 1,1-16; J 13,35), czyli Kościoła.

Duchowość eucharystyczna jest formą doskonalszego życia chrześcijańskiego, które nie ogranicza się tylko do minimalnej normy przestrzegania litery tradycji chrześcijańskiej w tym, co jest w niej określone i wymagane. Obejmuje ona całość życia ludzkiego umacnianego darem Eucharystii, którym kieruje i które ożywia Duch Święty. Duchowość eucharystyczna nie zadowala się drugorzędnymi elementami religijności, ale bazuje na elementach zasadniczych, na sakramentach inicjacji, a zwłaszcza na czynnym udziale we Mszy świętej, powiązanych z karmieniem się słowem Bożym, uwielbieniem Boga przez śpiewy psalmów, częstym przyjmowaniem Ciała i Krwi Pańskiej oraz świadectwem o Bogu w życiu przepojonym miłością. Tym samym duchowość ta nie ogranicza się do samych form kultu i pobożności eucharystycznej, ale angażuje się w przemianę świata, by mu nadać chrześcijańskie znamię kierowane prawem prawdy i miłości.

4. Paschalny charakter duchowości eucharystycznej

Chrystus ustanowił ofiarę Nowego Przymierza w radosnej atmosferze paschalnej uczy braterskiej. **10** To wydarzenie z Ostatniej Wieczerzy utrwalone w błogosławieństwie chleba i wina jest, podobnie jak żydowska Pascha, uwielbieniem wielkich dzieł Bożych. Ma ono charakter uroczystego wspomnienia (anamnezy) zbawczego dzieła Chrystusa i realizacji Jego nakazu: "To czyńcie na moją pamiątkę". Obrzęd, charakterystyczny dla posiłku żydowskiego, został wykorzystany przez Jezusa dla utrwalenia nowej uczy zbawienia **11**, gdy w duchu dziękczynienia błogosławił, łamał i dawał chleb swoim uczniom podczas Ostatniej Wieczerzy **12**. Po tym geście łamania chleba rozpoznają uczniowie Jezusa po Jego zmartwychwstaniu (por. Łk 24,13-35), a mianem tym także pierwsi chrześcijanie będą nazywać swoje zgromadzenia eucharystyczne (por. 1 Kor 10,16-17). Zbierając się "na łamaniu chleba" (Dz 20,7) chrześcijanie sprawują Eucharystię jako pamiątkę Paschy Chrystusa, to znaczy dzieła zbawienia wypełnionego przez Jego życie, śmierć i zmartwychwstanie, a nadal realizowanego w posłudze wstawiania się za ludźmi u Ojca, "aż przyjdzie" (1 Kor 11,26), by wprowadzić swoich uczniów na wieczną Eucharystię uczy mesjańskiej" (Łk 22,16-18 i 28-30).

Ducha entuzjazmu wiary i dziękczynienia za "czystą ofiarę" oraz "duchowy pokarm i napój" wypowiada najstarsze pozabiblijne świadectwo o Eucharystii, jakim jest Didache, czyli Nauka Dwunastu Apostołów: "W Dniu Pana, w niedzielę, gromadźcie się razem, by łamać chleb i składać dziękczynienie, a wyznawajcie ponadto wasze grzechy, aby ofiara wasza była czysta". **13** Bazując na fundamencie pochwalno-dziękczynnej modlitwy żydowskiej (berakot), dokument ten ukazuje Eucharystię jako pierwsze i podstawowe dobro zmartwychwstałego Pana. Za ten dar spotkania z Jego Osobą wspólnota zgromadzonych uczniów jako cząstka Ciała Kościoła ma składać hymn uwielbienia Ojcu z Chrystusem i przez Chrystusa. To zaś świadectwo o Eucharystii jest najwcześniejszym przykładem modlitwy eucharystycznej zwanej później po grecku anaforą. **14**

Eucharystia jest więc dziękczynieniem skierowanym do Boga jako autora zbawienia i dawcy wszelkiej łaski. Jest ona centrum i szczytem życia Kościoła, ponieważ Chrystus włącza uczniów do swojej ofiary uwielbienia i dziękczynienia, złożonej raz na zawsze na krzyżu. Przez pamiątkę swej Paschy rozlewa On łaski zbawienia na swe Ciało, którym jest Kościół. **15** Przez tę "ofiarę świętą, czystą i doskonałą" Kościół w świecie już obecnie wraz ze Swą Zmartwychwstałą Głową wchodzi w przestrzeń Bożą, w której dokonuje się ciągła celebacja i teofania królestwa Boga. Eucharystia ma wymiar wieczny, a jej serce, wielka modlitwa eucharystyczna - anafora - przepelniona jest dziękczynieniem i uwielbieniem. Wszyscy zaś, którzy uczestniczą w tym misterium, powinni sami stać się czystą ofiarą, dziękczynieniem i uwielbieniem Boga przez Chrystusa w Duchu Świętym. Sprawowanie Eucharystii we wspólnocie uczniów Pana oznacza i zawiera w sobie doświadczenie faktu męki, śmierci i zmartwychwstania Chrystusa. Ta tajemnica, określana mianem misterium paschalnego, łączy w jednoczącej kategorii zbawczej mękę śmierci i zmartwychwstanie jako szczególną interwencję Boga. Bazuje ona na boskim fakcie odkupienia, zrealizowanym przez Chrystusa, który obejmuje dwa komponenty historiozbawcze, jakimi są męka i śmierć oraz zmartwychwstanie Pana. Przy sprawowaniu Eucharystii są one uobecnianie nie dla afektywnego rozmyślania, spowodowania u nas psychologicznej reakcji współczucia czy egzaltacji, ale przede

wszystkim jako przedmiot historiozbawczej refleksji. W męce - śmierci Pana uobecnianej w Eucharystii - wspomina się sąd, jaki Bóg czyni nad grzechem. **16**

Ale Eucharystia jest także proklamacją zmartwychwstania Pana i darem Jego obecności, która oznacza dla nas dar nowego życia, w formułach eucharystycznych zaś jest określana jako wola "życia w Bogu czy życia dla Boga". Dar ten jest totalny i realny w Chrystusie, a także realny choć zaczątkowy w nas. Dar tej pełni życia i zbawienia, udzielany w Eucharystii, stanowi również żywą obecność Chrystusa w świecie jako kontynuację zwycięstwa nad grzechem i śmiercią (vitam resurgendo reparavit). "Cały kult chrześcijański jest ustawicznym święceniem Paschy". **17**

Udział w paschalnej ofierze Chrystusa, jaką jest Msza święta prowadzi uczniów Pana do pełnego zjednoczenia z Nim przez włączenie ich w życie Jego nieskończonej Osoby i otwarcie pełnego przystępu do Ojca. Odpowiedzią człowieka wiary na ten dar Chrystusa ma być ofiarowanie samego siebie w zjednoczeniu z czystą Hostią, jaką jest nieskalany dar Ciała i Krwi Chrystusa. Składający ten dar Bogu sam winien z Chrystusem, przez Chrystusa i w Chrystusie stać się darem dla Boga, łącząc z ofiarą Pana samego siebie i treść swego życia (KK 34). Stać się zaś "duchową ofiarą, miłą Bogu przez Jezusa Chrystusa" (por. 1 P. 2,5) to oddać się Bogu nie tylko wraz z ofiarą Ciała i Krwi Pańskiej sprawowanej w Eucharystii, ale podjąć całe życie zgodnie z nakazem Ewangelii, troszcząc się o to, by być człowiekiem wewnętrznym. **18** To, co chrześcijanin otrzymał od Boga, a więc swoje życie, swoje osobiste uzdolnienia i wszystkie duchowe dary pragnie on zwrócić Ojcu w łączności z darem Jego Syna. Duchowość eucharystyczna związana z wykonywaniem obowiązków stanu i zawodu podnosi u ucznia Pana poczucie godności człowieka i skłania do świętości życia, polegającej na jego rozumieniu jako służby Bogu, buduje dobre obyczaje, rozwija cnoty, wyzwala charyzmaty, a wszystkich pobudza do naśladowania Chrystusa. **19**

5. Eklezjalny charakter duchowości eucharystycznej

Sprawowanie Eucharystii w duchu jedności, radości i braterstwa stanowi dla uczniów Pana bogate doświadczenie życia w Kościele. Już myśl najstarszych pisarzy chrześcijańskich akcentowała, że udział w Ciele Chrystusa stanowi także włączenie się w Jego Ciało Mistyczne, jakim jest Kościół święty. Św. Ignacy Antiocheński zwracał uwagę, że Eucharystia sprawowana pod przewodnictwem biskupa jest źródłem tej jedności Kościoła Chrystusowego. **20**

Myśl o Eucharystii jako sakramencie rodzącym i objawiającym Kościół Boży stanowi stały wątek refleksji teologicznej św. Augustyna. Eucharystia jako sakrament jedności i miłości jest dla niego realnym symbolem pełnego Chrystusa, tj. Głowy i Ciała, czyli Kościoła. Ona tworzy, buduje i objawia Kościół, dlatego ten kto oddzielił się od wspólnoty braterskiej, nie może sprawować Eucharystii. W tym bowiem sakramencie przyjmujemy Chrystusa, nie tyle, by Go spożywać, ile by z Nim zjednoczyć nasze życie. W tej tajemnicy prawdziwej i realnej wspólnoty z Chrystusem nie tyle my przyjmujemy naszego Pana i przemieniamy Go w nasze ciało, ile On nas przyjmuje i daje uczestnictwo w pełni Bożego życia. **21**

Jako źródło i szczyt liturgii jest Eucharystia ofiarą zmartwychwstałego Pana i Jego Kościoła, "sakramentem miłosierdzia, znakiem jedności, węzłem miłości, ucztą paschalną, w której przyjmujemy Chrystusa, w której dusza napelnia się łaską i otrzymuje zadatek przyszłej chwały" (KL 47). Dla uczniów Pana powstaje jednak problem, jak ten podstawowy akt kultu tajemnicy Eucharystii, jakim jest jej sprawowanie we Mszy świętej uczynić żywym doświadczeniem życia w Kościele i szkołą formacji chrześcijańskiej. Kościół bowiem nie tylko działa w Eucharystii, lecz wyraża się także w tym misterium i czerpie z niego swe życiodajne moce. Ona bowiem jest pierwszym i niezbędnym źródłem prawdziwie chrześcijańskiego ducha. Czy jednak to źródło zbawienia (por. Iz 12,3) i formacji, koncentrujące się wokół Ofiary eucharystycznej, w swej obecnej szacie ułatwia uczniom Pana rozpoznanie Chrystusa przy stole Słowa i Chleba stając się jednocześnie źródłem entuzjazmu dla wiernych w zaangażowaniu na rzecz Kościoła?

Na bazie współczesnej odnowy liturgicznej Kościoły lokalne stawiają sobie pytanie, czy sprawowany w nich model przeżywania Eucharystii jest dla uczniów Pana epifanią Kościoła oraz doświadczeniem spotkania z Chrystusem i braćmi. W Kościele niemieckim postawiono sobie takie dialektycznie pytanie: czy współczesna Służba Boża (liturgia) jest jeszcze rzeczywistością żywą w lokalnym Kościele? **22** Doświadczenie Kościoła w sprawowanej Eucharystii jest więc nadal zagadnieniem istotnym dla współczesnych uczniów Pana.

Msza święta jest radosnym spotkaniem z Chrystusem Zbawcą i Nauczycielem we wspólnocie braci i sióstr. Eucharystia jest szczególnym rodzajem wspólnoty Boga z ludźmi i ludzi między sobą. Wspólnota ta buduje się i istnieje dzięki ofierze Chrystusa, w którego miłość i oddanie Ojcu włączeni są wszyscy Jego uczniowie zebrani wokół ołtarza, a scaleni w jedno mocą Ducha Świętego. Świadomość tego musi narodzić się w sercu ucznia Chrystusa, by potrafił on w sposób świeży, bez rutyny i "otrząskania" się z "wielką Tajemnicą wiary" przeżywać codziennie Mszę świętą.

Doświadczenie wskazuje jednak, że soborowa nauka o miejscu Eucharystii w życiu chrześcijańskim oraz samej istocie wewnętrznego uczestnictwa w spotkaniu z Chrystusem przy stole Słowa i Ciała Pańskiego nie przeniknęła jeszcze do świadomości ogółu wiernych. Wyrazem tego jest traktowanie Mszy świętej jako jednego z nabożeństw czy pojmowanie udziału w niej na sposób legalistyczny powiązany z zaniedbaniem jej w dzień niedzielny. Innym symptomem braku odkrycia ducha i prawdziwej natury Eucharystii jest sprowadzanie jej do zespołu czczych ceremonii, brak spistości samych zgromadzeń, w których przeważają kobiety przy małym zaangażowaniu się w nią mężczyźni i młodzieży oraz ich postawie bierności i rzadkiego przystępowania do stołu Pańskiego. Ten niekorzystny stan może wyzwać samo rytualne działanie duszpasterskie z praktyką odprawiania Mszy w odstępach "co godzinę", nużącym stosowaniem tych samych formuł (np. II modlitwy eucharystycznej), brakiem czasu na modlitwę w ciszy czy niechęcią do przekazywania ludziom świeckim funkcji liturgicznych. ²³ Wszystkie te negatywne przejawy rytualizmu Eucharystii prowadzą do zubożenia jej duchowego waloru i zatarcia jej roli znaku w ukazywaniu i budowaniu Kościoła.

Sprawowanie Eucharystii jako doświadczenie wspólnoty zakłada wielorakość funkcji i posług realizowanych przez jej uczestników. Niesie to dla każdego wierzącego potrzebę rezygnacji z ciasnego egoizmu a przyjęcie myślenia wspólnotowego. Nieuwzględnienie we Mszy świętej posług ludzi świeckich przekreśla czytelność aktu kultu sprawowanego przez wspólnotę, prowadzi do zubożenia w niej udziału wiernych, zmniejsza szansę dla ich duchowej formacji oraz zaciemnia samo oblicze Kościoła, który w Eucharystii ujawnia się jako lud Boży Nowego Przymierza. W samej więc aktywizacji uczestników misterium Eucharystii jest ukryty ważny stymulator dla pogłębienia zrozumienia natury i formacji mistagogicznej tych, którzy zależnie od stopnia święceń, posługi lub miejsca we wspólnocie powinni spełniać przewidziane dla nich czynności liturgiczne. ²⁴ Aktywizacja bowiem zgromadzenia eucharystycznego jest istotnym zadaniem odnowy liturgii, budowania poczucia wspólnoty i formacji uczniów Pana przez przeżycie "wielkiej Tajemnicy wiary".

6. Ewangelizacyjny i formacyjny charakter duchowości eucharystycznej

Widziane w bogactwie tajemnicy Chrystusa misterium Eucharystii powinno nabrać dla konkretnego chrześcijanina znamion dotykającego go wydarzenia zbawczego, dostępnego jego świadomości przez swoją zewnętrzną postać celebracji a łatwo przyswajalnego w duchowej treści jak codzienny pokarm. Ta postać doświadczenia wiary w spotkaniu z Chrystusem i braćmi nie powinna kończyć się przy ołtarzu, ale przemieniać się w Chrystusowy styl życia, stanowiący przedłużenie wydarzenia liturgii ołtarza. W wyróżniającym się duchem wspólnotowym sprawowaniu Eucharystii występuje więc istotny trend i zwornik duchowej formacji kapłana i laika, zrozumienie natury samego Kościoła jako wspólnoty ludu Bożego, odnajdującego jedność z Panem i braćmi w sprawowanych tajemnicach zbawienia. Dlatego regularny udział w Eucharystii jest niezbędnym elementem wychowania i formacji duchowej chrześcijanina.

Codziennie doświadczenie tego misterium ma zwłaszcza stać się regułą życia kapłańskiego oraz egzystencji osób konsekrowanych na służbę Panu. Eucharystia ma być dla nich "najważniejszym wydarzeniem dnia", by umieli w niej aktywnie uczestniczyć, wystrzegając się rutyny i form zewnętrznego jedynie udziału w tym misterium wiary. Owocem bowiem pełnego i pobożnego udziału w Eucharystii są wewnętrzne postawy, dla których ona jest oparciem: "wdzięczność za dobrodziejstwa otrzymane z góry, jako że Eucharystia oznacza ofiarę dziękczynną; postawa ofiarności, która każe łączyć własną, osobistą ofiarę z eucharystyczną ofiarą Chrystusa; miłość umacniana przez sakrament, który jest znakiem jedności i dzielenia się z innymi; pragnienie kontemplacji i adoracji Chrystusa realnie obecnego pod eucharystycznymi postaciami" ²⁵. Szkołą dla pełnego udziału w Eucharystii mają stać się same kolejne części Mszy świętej. One to winny budować postawy eucharystyczne ucznia Pana i być dla niego prawdziwą katechezą i mistagogią o tajemnicy Eucharystii oraz zasadach pełnego, świadomego, czynnego i wewnętrznego w niej udziału. ²⁶ Rytm sprawowanego misterium Eucharystii uczy ucznia i uczennicę Pana postaw:

- Gromadzenia się i budowania wspólnoty międzyludzkiej podczas obrzędów wstępnych, akcentujących potrzebę duchowego wyciszenia się przed Bogiem, ekspiacji za zło, pojednania i braterstwa, solidarności i współdziałania z innymi w umacnianiu Bożego dobra na ziemi.

- Gotowości słuchania słowa Bożego i żywej odpowiedzi na nie przez zawierzenie Chrystusowi i uznanie Go za Przewodnika swego życia. Eucharystia zmierza do postawienia chrześcijanina w obliczu "otwarcia" na słowa Chrystusa zarówno we Mszy świętej, adoracji Najświętszego Sakramentu czy w eucharystycznym nabożeństwie słowa Bożego. Jako dar Ducha Świętego słowo Boże nam udzielane przygotowuje chrześcijanina do godnego przyjęcia Eucharystii, zapewniając także, że jej owoce w życiu ucznia Pana zostaną pomnożone i przekazane innym.

- Miłości czynnej, podczas modlitwy za wspólnotę i gotowości wspomagania potrzebujących przez dar materialny. Duchowość eucharystyczna prowadzi ucznia Pana do szukania Chrystusa w ludziach. Domaga się ona od niego, by stał się darem dla innych przez pokorną i bezinteresowną służbę, przedłużającą Chrystusowy przykład i program życia - "umywanie nóg braciom" (por. J 13,15). Ta postawa uczy wielkodusznego i bezinteresownego dawania siebie. Chrześcijanin jako człowiek miłości jest wezwany do jej codziennego praktykowania. Zgodnie ze wzorem pozostawionym przez Chrystusa (por. J 15,12) ma on podejmować nawet radykalną formę służby ubogim czyli dziś ukrzyżowanym, w których łatwo odnajduje on bliskość Jezusa (por. Mt 25,40).

- Uwielbienia i wdzięczności za dobro otrzymane od Boga i od ludzi. Każdy bowiem chrześcijanin ma za co dziękować Bogu i ludziom.

- Ofiary i całkowitego poświęcenia się dla innych na wzór Chrystusa. Tej duchowej dyspozycji uczy nas zwłaszcza treść wielkich modlitw eucharystycznych, sama anamneza tego, co dokonał Chrystus w czasie Ostatniej Wieczerzy, na krzyżu, w dniu zmartwychwstania i polecił ponawiać swemu Kościołowi jako żywą pamiątkę swej obecności. Łączność z Panem ma się wyrażać w woli oddania swego życia jako duchowej ofiary składanej ciągle z Chrystusem Bogu.

- Poglębienia wzajemnej jedności ogarniętych Duchem Świętym, którzy nazywając Boga Ojcem ośmielają się zasiadać do stołu Chrystusa;

- Odczytania charakteru misyjnego życia i swego posłania, by być świadkami Pana wśród ludzi i pracować jako ferment dla przemiany i zbawienia świata.
Wnioski pastoralne

B. Eucharystia jako największy dar Kościoła wyraża jego naturę i zbawcze posłannictwo będąc ciągle źródłem życiodajnych mocy dla wspólnoty uczniów Pana. To świadectwo wiary i aktywnego zaangażowania jej uczestników należałoby przestać "celebrować" we wspólnotach parafialnych, a uczynić je radosną, rodzinną i spontaniczną formą zasiadania przy stole eucharystycznym. Dzięki temu uczniowie Pana mogliby łatwo Go rozpoznać po łamaniu Chleba. Duchowość Eucharystii ma być otwarta na osobowe doświadczenie Chrystusa, a także budowanie prawdziwego braterstwa wśród tych, którzy zasiadają przy jednym stole Ciała i Krwi Pańskiej.

B. Forma sprawowania Eucharystii w niedzielę winna być więc pozbawiona formalizmu, pośpiechu, rutyny czy czysto zewnętrznego rytualizmu, a stanowić prawdziwy wyraz życia, braterskiego spotkania i wzajemnego umocnienia się uczniów Pana.

B. Akcentowanie wspólnotowego charakteru Eucharystii ma się ujawnić w stałym zwyczaju zapraszania ludzi świeckich do podejmowania funkcji w liturgii (lektora, psalterzysty, kantora, komentatora, organisty, pomocnika przy rozdawaniu Komunii, katechety itp.). Te duchowo przygotowane jednostki winny odznaczać się dojrzałością w wierze i znamieniem autorytetu we wspólnocie. Do tych posług liturgicznych nie powinno się dopuszczać ministrantów, którzy nie przyjęli jeszcze wszystkich sakramentów inicjacji. Ci ostatni mają spełniać własne zadania określone potrzebą pomocy celebransowi.

B. Rangę posług ludzi dorosłych przy sprawowaniu Eucharystii należałoby także podkreślić przez ich udział w procesji wejścia, odmawianiu wezwań modlitwy wiernych, przynoszeniu darów i przygotowaniu dla nich miejsc w bliskości ołtarza, co byłoby znakiem uznania ich szczególnej roli w budowaniu wspólnoty.

B. Zmierzając do ożywienia wiary uczestników misterium Eucharystii przez tworzenie atmosfery miłości wzajemnej, skupienia i kontemplacji trzeba uczyć wiernych postawy współofiarowania swego życia z Chrystusem jako ofiary miłej Bogu. Ten bowiem przejaw duchowości eucharystycznej stanowi jej dojrzały wyraz, gdy uczeń Pana rozumie swoje życie nie według logiki ciała, ale w przynoszeniu owoców Ducha.

B. Formacja eucharystyczna chrześcijan i ich mistagogia dokonuje się przez samą treść i formę sprawowania Mszy świętej. Uczestnicząc w tym misterium wiary, śledząc czynności i znaki, słuchając słowa Bożego i zanosząc modły uwielbienia, sami wierni włączani są w całe bogactwo Eucharystii i stają się podatni na tę charyzmatyczną przemianę w Duchu Świętym ku codziennemu świadectwu o Chrystusie zmartwychwstałym.

B. W przybliżaniu wiernym Eucharystii w ciągu ostatnich lat zbyt wiele trudu włożyliśmy w zmianę form celebrowania tego misterium, które sprawowane mocą Ducha Świętego ma ukazywać się jako znak Jego odnowy w Kościele. Dziś wybiła godzina dla podjęcia żywej mistagogii.

B. Diakonia Eucharystii ukierunkowana na budowanie wspólnoty uczniów Pana ma być szczególnie pielęgnowana w małych kręgach chrześcijan i eklezjalnych ruchach laikatu. Im winno się przyznać prawo do poszukiwań modeli sprawowania Eucharystii odpowiadających mentalności współczesnych ludzi. Jako zdrowy ferment w Kościele te środowiska formacji uczniów Pana winny także w sprawowaniu "wielkiej Tajemnicy wiary" ułatwiać rozpoznanie zmartwychwstałego Pana po łamaniu Chleba.

A. Duchowość eucharystyczna stanowi szczyt sakramentalnego charakteru naszego zbawienia i jego przejaw najdoskonalszy i istotny. W sprawowaniu bowiem Eucharystii rekapitułuje się to wszystko, co działo się przedtem w duchowym życiu człowieka. Przez udział w tej wielkiej tajemnicy wiary składamy dziękczynienie Ojcu przez Syna w Duchu Świętym, a Kościół jest najbardziej budowany i jednoczy się razem. W słowie i sakramencie Ciała i Krwi Pańskiej przedłuża się najbardziej czytelnie Pamiątka Pana, a człowiek najściślej jednoczy się z Chrystusem i to do tego stopnia, że On przebywa w człowieku, a człowiek w Nim.

Czyż trzeba wreszcie przypominać o szczególnej doniosłości, którą w życiu wspólnym posiada liturgia Kościoła? Ośrodkiem jej jest Ofiara Eucharystyczna, w której modlitwa wewnętrzna łączy się z kultem zewnętrznym. W chwili waszej profesji zakonnej Kościół ofiarował was Bogu w ścisłej łączności z Ofiarą Eucharystyczną. Niechże wasza własna ofiara staje się prawdą każdego dnia, niechże będzie przez was realnie i stale odnawiana. Podstawowym źródłem tej odnowy jest zjednoczenie z Ciałem i Krwią Chrystusa. Niechaj przez nie wzrasta nieprzerwanie wasza wola miłowania w całej prawdzie i aż do oddania życia.

Paweł VI,
adhortacja apostołska na temat odnowy życia zakonnego
według nauki Soboru Watykańskiego II
EVANGELICA TESTIFICATIO (47)

PRZYPISY

1 Kongregacja do Spraw Kultu Bożego, Eucharisticum Mysterium (EM), Roma 1967; por. Katechizm Kościoła Katolickiego (KKK), Poznań 1994, nr. 1324-1326.

2 A. M. BESNARD, Kierunki rozwoju współczesnej duchowości, "Concilium" (wersja pol.), nr. 1-10: 66 (1965), s. 655.

3 Por. KKK nr 1325.

4 B. NADOLSKI, Liturgika fundamentalna, Poznań 1989, s. 25.

5 W. ŚWIERZAWSKI, Misterium Eucharystii i mistyka eucharystyczna, w: Misterium Christi, T. 3, Msza święta, red. W. ŚWIERZAWSKI, Kraków 1992, s. 114-115.

6 S. MARSILI, Eucarista. Teologia e storia della celebrazione, w: Anamnesis, red. S. MARSILI i in., T. 3/2, Torino 1983, s. 147-190; B. MIGUT, Znaki Misterium Chrystusa.. Historiozbawcze ujęcie

- sakramentów według Salvatore Marsilio OSB (1910-1983), Lublin 1996, s. 211-231.
- 7** Z. CHLEWIŃSKI, Formacja, Encyklopedia Katolicka, red. L. BIENKOWSKI i in., T. 5, Lublin 1989, szp. 389; Por. S. CZERWIK, Liturgia szkołą formacji kapłańskiej, RBL 44 (1991), nr. 4-6, s. 105-117.
- 8** A. DURAK, Treści uczestnictwa we Mszy świętej w świetle formuł eucharystycznych Mszału św. Rzymskiego dla diecezji polskich, Piła 1992, s. 76-80.
- 9** S. MARSILI, La liturgia, momento storico della Salvezza, w: Anamnesis, red. S. MARSILI i in., Torino 1974, s. 88-100, 107-136.
- 10** P. STUHLMACHER, Das neutestamentliche Zeugnis vom Herrenmahl, "Zeitschrift für katholische Theologie", Jg 84, s. 1-35; F. GRYGLEWICZ, Eucharystia, Encyklopedia Katolicka, red. R. ŁUKASZYK, L. BIENKOWSKI i F. GRYGLEWICZ, T. 4, Lublin 1983, szp. 1239-1241; M. PISARZAK, Eulogia, Tamże, szp. 1302-1303; Ewangelia według św. Mateusza, oprac. J. HOMERSKI, w: Pismo św. Starego i Nowego Testamentu, Lublin 1995, s. 148-150.
- 11** Zob. T. J. TALLEY, Von der Berakah zur Eucharistie. Das eucharistische Hochgebet der alten Kirche in neuerer Forschung, "Liturgisches Jahrbuch", 26 (1976), s. 98-102.
- 12** H. B. MEYER, Eucharistie. Geschichte. Theologie. Pastoral, w: Gottesdienst der Kirche, Bd. 4, Regensburg 1989, s. 75-81.
- 13** Didache 14: Zob. Eucharystia pierwszych chrześcijan, wyd. M. STAROWIEYSKI, Kraków 1987, s. 251.
- 14** W. RORDORF, La doctrine des douze Apôtres, Paris 1978, s. 38-48; B. NADOLSKI, Eucharystia, W: Liturgika, T. 4, Poznań 1991, s. 22.
- 15** A. GERHARDS, Entstehung und Entwicklung des Eucharistischen Hochgebets im Spiegel der neueren Forschung, w: Gratias agamus. Studien zum eucharistischen Hochgebet für Balhasar Fischer, Hrsg. A. HEINZ, H. RENNINGS, Freiburg im Br. 1992, s. 75-109.
- 16** L. BOUYER, Misterium Paschalne, Kraków 1973, s. 4.
- 17** Tamże, s. 3. Por. J. JANICKI, Misterium Paschalne w Mszale Rzymskim Pawła VI, Warszawa 1992, s. 122-158.
- 18** JANICKI, dz. cyt., s. 192-224.
- 19** R. RAK, A. SZAFRAŃSKI, Eucharystia, Encyklopedia Katolicka, red. R. ŁUKASZYK, L. BIENKOWSKI, F. GRYGLEWICZ, T. 4, Lublin 1983, szp. 1268-1269.
- 20** "Jedno Ciało, jeden Kielich, jeden ołtarz, jeden biskup", Por. Eucharystia pierwszych chrześcijan, wyd. M. STAROWIEYSKI, Kraków 1987, s. 73-76.
- 21** Tamże, s. 23, 88, 360-362.
- 22** Lebt unser Gottesdienst? Die bleibende Aufgabe der Liturgiereform, Hrsg. Von TH. MASS-EWERD Freiburg, Basel, Wien 1988.
- 23** Życie liturgiczne w Polsce po Soborze Watykańskim II, w: Polski Synod Plenarny. Teksty robocze, Poznań - Warszawa 1991, s. 79-80.
- 24** H. SOBECZKO, Postawy wewnętrzne i zewnętrzne w czynnym uczestnictwie wiernych we Mszy świętej, RBL 42 (1989), s. 217-219; F. KOHLSCHEIN, Bewusste, tätige und fruchtbringende Teilnahme, w: Lebt unserer Gottesdienst? s. 38-62; J. KOPEĆ, Reforma liturgii po 30 latach od edycji Soborowej Konstytucji "Sacrosanctum Concilium", Studia liturgiczno-pastoralne, red. H. SOBECZKO, T. 2, Opole 1993, s. 31-36; P. J. Corde, Partecipazione attiva all'Eucaristia, Torino 1996, s. 60-85, 146-158.
- 25** Pastores Dabo Vobis. Posynodalna Adhortacja Apostolska Ojca św. Jana Pawła II. O formacji kapłanów we współczesnym świecie, "L'Osservatore Romano" (wyd. pol.) 13 (1992), nr. 3-4 s. 38.
- 26** H. THEISSING, Was kann die Familie beitragen zur Liturgie der Kirche? w: Pastorale Liturgie, Leipzig 1965, s. 170-176; J. KOPEĆ, Liturgia źródłem formacji życia chrześcijańskiego według ks. Wojciecha Danielskiego, RBL 39 (1986), s. 411-412; Tenże, Duchowość eucharystyczna, "Collectanea Theologica" 67 (1997), nr 3, s. 57-58.